

Vergaderjaar 1986–1987

19757

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering (Anonieme verdachte)

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

De laatste jaren worden politie en justitie meer en meer geconfronteerd met het verschijnsel, dat verdachten bij aanhouding door de politie weigeren hun naam en verdere personalia op te geven met de bedoeling zo de politie-ambtenaar in de uitoefening van zijn opsporingstaak te hinderen. Zij verkiezen anoniem te blijven. Vooral wanneer deze feiten niet op zichzelf staan en het gaat om grote aantallen zaken, kan de anonieme verdachte de politie veel extra werk bezorgen. Er moeten immers maatregelen worden genomen om de identiteit van de anonieme verdachte zo goed mogelijk vast te stellen door het nemen van foto's en vingerafdrukken, nasporingen in de bevolkingsregisters enz. Bovendien is het onbevredigend wanneer de verdachte, nadat de termijn voor aanhouding verstreken is, moet worden heengezonden zonder dat zijn personalia konden worden achterhaald.

De wet verplicht de burger niet om, indien door het bevoegd gezag daarnaar gevraagd, zijn naam en adres op te geven; artikel 435, onder 4°, van het Wetboek van Strafrecht stelt alleen strafbaar het opgeven van een *valse naam*¹. Geen sanctie staat op het opgeven van een valse geboortedatum en -plaats, woon- of verblijfplaats, ook al zal menig verdachte die deze wetenschap hanteert nooit meer te achterhalen zijn. Weliswaar staat het ontbreken van persoonsgegevens een strafvervolgning niet in de weg – identificatie is bij voorbeeld ook via aan de dagvaarding te hechten vingerafdrukken mogelijk (vgl. H.R. 17 mei 1949, N.J. 1950, 225) – maar het behoeft geen betoog dat de vervolging van een anoniem gebleven verdachte uiterst bezwaarlijk is, om over de executieproblematiek die rijst na het wijzen van het vonnis maar te zwijgen.²

Binnen het openbaar ministerie heeft dan ook een gedachtenwisseling plaats gehad over de vraag hoe tegen dit verschijnsel kan worden opgetreden. Indien het een verdachte van misdrijf betreft, zal doorgaans voorlopige hechtenis kunnen worden toegepast op grond van artikel 67, tweede lid, onder 1°, W.v.Sv. (ontbreken van vaste woon- of verblijfplaats). De rechtspraak pleegt immers aan te nemen dat onder «vaste» ook «bekende» woon- of verblijfplaats moet worden verstaan. Ten aanzien van verdachten van overtredingen, die in elk geval na het verstrijken van de aanhoudingstermijn van zes uren moeten worden heengezonden, ligt de situatie minder eenvoudig. Aangenomen wordt, dat geen wettelijke bepalingen zich verzetten tegen het fotograferen van verdachten in

¹ In die zin ook H.R. 27 juni N.J. 1927, blz. 926.

² Zie ook W. Pompe, «Naam en persoon in het strafproces» in: Nederlands Juristenblad 1950, blz. 257–261.

gevallen waarin redelijkerwijs te verwachten valt, dat de identificatie problemen zal kunnen opleveren. Na identificatie worden de foto's gewoonlijk aan de verdachte teruggegeven, terwijl geen negatieven of andere afdrucken worden vervaardigd of behouden. Daarbij wordt ervan uitgegaan, dat maatregelen tot vaststelling van de identiteit, zonodig met gepaste dwang, steun vinden in de met het oog op de vervulling van de politietaak met betrekking tot de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde aan de politie verleende bevoegdheden, mits het beginsel van evenredigheid tussen de bedoelde identificatiemaatregelen en de geconstateerde inbreuk op de rechtsorde in acht wordt genomen (zie Aanhangsel Handelingen II, 1983-1983, nos. 244 en 999).

Voor de fase van de inverzekeringstelling regelt artikel 62, W.v.Sv. dat de verdachte kan worden onderworpen aan maatregelen in het belang van het onderzoek (waaronder dus ook maatregelen ter identificatie). De hier bedoelde maatregelen worden nader omschreven in het Koninklijk Besluit van 4 december 1925, Stb. 460, dat is geënt op de artikelen 62 en 76 van het Wetboek van Strafvordering en de artikelen 222 en 225 van de Invoeringswet Sv. Artikel 6 van even genoemd besluit noemt uitdrukkelijk: het fotograferen en het nemen van vingerafdrucken en lichaamsmaten.

De vraag is gerezen of het niet wenselijk zou zijn de wet in die zin te wijzigen, dat de verdachte verplicht wordt om zijn naam en overige personalia bekend te maken op vordering van een officier of hulpofficier van justitie; het niet-opvolgen van deze vordering zou dan het misdrijf van artikel 184 (passieve wederspanning) opleveren, waarna via de weg van artikel 67, tweede lid, W.v.Sv., dat hiervoor al ter sprake kwam, zonodig voorlopige hechtenis zou kunnen worden toegepast.

Gelet op de geringe ernst van het grondfeit waarom het in de regel gaat - het probleem van de anonieme verdachte speelt in het bijzonder bij overtredingen - lijkt het weinig aantrekkelijk de anonieme verdachte vanwege zijn weigering in een voor hem zo ongunstige strafpositie te plaatsen. Andere bezwaren die zich tegen deze oplossing verzetten - bij voorbeeld het gebrek aan plaatsruimte voor voorlopig gehechten - laat ik dan nog onbesproken. Evenmin lijkt het gewenst om de weigering van de verdachte zijn personalia bekend te maken als zodanig (als misdrijf of als overtreding) strafbaar te stellen, nog daargelaten dat die strafbaarstelling op zichzelf geen oplossing biedt, omdat geen enkele strafbepaling de verdachte die dat niet wil kan dwingen zijn naam te noemen. Bij het ontwerpen van nieuwe strafbepalingen, zeker indien die een breed bereik zullen hebben, is terughoudendheid geboden.

In dit verband moge er nog op worden gewezen dat tegen zo'n strafbepaling niet als principieel bezwaar zou kunnen worden ingebracht, dat de verdachte niet hoeft mee te werken aan zijn eigen veroordeling en dus ook niet gehouden kan worden zijn personalia op te geven. Ik merk dienaangaande nog het volgende op:

In zijn arrest van 15 februari 1977, N.J. 1977, no. 557 (zie ook H.R. 29 november 1977, N.J. 1978, no. 564 en 12 juni 1979, N.J. 1979, no. 570) heeft de Hoge Raad erkend, dat het systeem van het Wetboek van Strafvordering weliswaar het beginsel huldigt, dat de verdachte niet hoeft mee te werken aan zijn veroordeling, doch dat anderzijds in het Nederlandse recht niet is verankerd een onvoorwaardelijk recht of beginsel, dat een verdachte op generlei wijze kan worden verplicht tot het verlenen van medewerking aan het verkrijgen van voor hem mogelijk bezwarend bewijs. Zo heeft de wetgever de verdachte kunnen verplichten tot het verlenen van medewerking van de zgn. bloedproef. Ook past in deze leer de opvatting van de Hoge Raad, dat het vragen naar personalia niet reeds tot het verhoor gerekend moet worden (en derhalve niet onder de actieradius van art. 29 lid 2 Sv. valt); zie bijvoorbeeld H.R. 28 juni 1977, N.J. 1978, no. 115.

Wel meen ik dat er aanleiding is de wet in die zin te wijzigen dat het voor de verdachte onaantrekkelijk wordt gemaakt zijn naam niet te noemen. De oplossing heb ik hierin gezocht dat in het herschreven artikel 61, tweede lid, van het Wetboek van Strafvordering wordt bepaald, dat ten opzichte van de verdachte die weigert zijn personalia op te geven – of die zich heeft bediend van valse personalia – de termijn van aanhouding van rechtswege wordt verlengd van ten hoogste zes uren tot ten hoogste twaalf uren. De wetwijziging vindt haar rechtvaardiging in het feit dat anonieme verdachten de politie extra werk bezorgen – er moet immers onderzoek worden verricht tot het vaststellen van de identiteit waarmee extra aanhoudingstijd is gemoeid. Aangenomen mag worden dat deze wetwijziging verder een preventieve werking zal hebben ten aanzien van verdachten die de politietaak willen frustreren door opzettelijk anoniem te blijven of de politie over hun identiteit te misleiden. In een nieuw derde lid van artikel 61 is vervolgens als logisch sequeel van het bepaalde in het vorige lid – en om elke mogelijke onzekerheid dienaangaande weg te nemen – bepaald dat de verdachte die weigert zijn naam of andere personalia op te geven of die zich van valse personalia heeft bediend, op bevel van de officier van justitie of de hulpofficier voor wie hij is geleid, of die zelf de verdachte heeft aangehouden, kan worden onderworpen aan het nemen van foto's, vingerafdrukken of andere soortgelijke maatregelen om de identiteit vast te stellen (bij voorbeeld het vaststellen van lichaamsmaten).

In het vorenstaande is bij herhaling gesproken van verdachten die weigeren hun personalia bekend te maken. Daarbij is gedacht aan hun naam – zowel achternaam als voornaam of voornamen – geboortedatum, geboorteplaats, woon- of verblijfplaats. Deze gegevens zijn immers essentieel om de identiteit van iemand vast te stellen. Ten aanzien van de geboorteplaats geldt nog dat kennis daarvan noodzakelijk is voor de toegang tot het justitiële documentatieregister dat naar de geboorteplaats is ingericht. Tot nu toe spreekt het Wetboek van Strafrecht in artikel 435 onder 4° echter alleen van degene die door het bevoegd gezag naar zijn naam gevraagd een valse naam opgeeft. Het lijkt gewenst deze bepaling aldus aan te vullen, dat ook het opgeven van een valse geboortedatum, geboorteplaats of woon- of verblijfplaats op gelijke wijze wordt strafbaar gesteld.

Na deze uiteenzetting meen ik dat van een toelichting op de verschillende onderdelen van het wetsontwerp kan worden afgezien. Uit de in deze memorie gepresenteerde alternatieve oplossingen die successievelijk zijn onderzocht en vervolgens afgewezen, blijkt dat uit een oogpunt van justitiële handhavingsproblematiek en terughoudendheid in regelgeving het wetsvoorstel de voorkeur verdient boven de introductie van nieuwe strafbepalingen of de uitbreiding van de toepassingsmogelijkheden van de voorlopige hechtenis.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes